

Zagotavljanje izvajanja prve pomoči v osnovnih šolah v Sloveniji

Prejeto 6. 2. 2019 / Sprejeto 19. 5. 2019

Znanstveni članek

UDK 614.88:373.3(497.4)

KLJUČNE BESEDE: učitelji, učenci, poškodbe, nenadno oboleli

POVZETEK - Učencu, ki se poškoduje ali zboli v šoli, mora pomagati tisti, ki je takrat v bližini. Poleg učitelja so to tudi drugi delavci šole. Namen raziskave je bil ugotoviti, koga učitelji in ravnatelji prepoznajo kot odgovornega za zagotavljanje prve pomoči v njihovi ustanovi. Anketirali smo 192 učiteljev, izvedli pogovore v 5 fokusnih skupinah s 24 učitelji in intervjuje z 10 ravnatelji osnovnih šol. Anketirani so učiteljem športa in za dajanje prve pomoči posebej usposobljenim, v primerjavi z ostalimi zaposlenimi, pripisali statistično značilno večjo stopnjo odgovornosti ($p < 0,05$). Večina sodelujočih v fokusnih skupinah je menila, da so v šoli vsi dolžni dati prvo pomoč. Ravnatelji so izpostavili svojo vlogo pri organizaciji izobraževanja, upoštevanju zakonodaje in zagotavljanju ustrezne opremljenosti šole s pripomočki za prvo pomoč. Smernice za ukrepanje v nujnih primerih v osnovnih šolah, ki jih je leta 2018 izdal Nacionalni inštitut za javno zdravje, bo treba v prihodnje čim prej uveljaviti v šolah. V Sloveniji nimamo sistema, v katerem bi šolske medicinske sestre skrbele za zagotavljanje prve pomoči, zato je ta (so)odgovornost vseh zaposlenih v šoli še toliko večja.

Received 6. 2. 2019 / Accepted 19. 5. 2019

Scientific article

UDC 614.88:373.3(497.4)

KEY WORDS: teachers, pupils, injuries, suddenly ill

ABSTRACT - A person who is near the pupil who hurts themselves or gets ill should help them. In addition to the teacher, this is also the responsibility of other school workers. We aimed to find out whom teachers and headmasters recognize as responsible for providing first aid. We interviewed 192 teachers. In addition, we carried out talks in five focus groups of 24 teachers and interviews with ten headmasters of primary schools. Teachers of sport and those specially trained for first aid were considered to have statistically significantly ($p < 0.05$) greater degree of responsibility than other employees. The majority in focus groups thought that everyone is obliged to give first aid in school. Headmasters emphasized their role in the organization of education in first aid, compliance with the legislation and providing suitable school equipment with first aid accessories. In the year 2018, the National Institute of Public Health issued guidelines for acting in emergency in primary schools that should be enforced in schools in the future. There is no system in Slovenia that would enable school nurses to provide first aid. Therefore, the responsibility of all school employees is much greater.

1 Uvod

Osnovne šole so okolje, kjer je tveganje za nezgode otrok večje. V takšnem primeru mora poškodovanemu (ali nenadno zbolelemu) učencu pomagati tisti, ki je v njegovi bližini. Poleg učitelja so v šoli lahko ob nezgodi otroka prisotni tudi drugi delavci šole: vodstvo šole, svetovalni delavci, tehnični kader (hišnik, čistilke in kuharice). Prisotni pa so lahko tudi drugi učenci, zato je najbolje, da se tudi ti čim prej naučijo osnovnih ukrepov prve pomoči (Svetina, 2016).

Zagotavljanje prve pomoči v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v Sloveniji ni celovito zakonsko urejeno v enem samem pravnem aktu. Zakon o osnovni šoli (2006)

eksplicitno ne izpostavlja zagotavljanja prve pomoči, najdemo pa določila, ki se nanašajo na zagotavljanje prve pomoči v šolah in vrtcih znotraj različnih pravnih aktov (Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč, 2007; Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu, 2006). Leta 2011 je Nacionalni inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije izdal Priporočila za ukrepanje v vrtcu ob nujnih stanjih in nenadno nastalih bolezenskih znakih (Simon Rok, 2011), ki so namenjena osebju v vrtcu. Med pregledovanjem literature ob zasnovi raziskave podobnih slovenskih priporočil za osnovne šole nismo našli.

Glede na javno pooblastilo (Zakon o Rdečem križu Slovenije, 1993) so v Sloveniji verificirani tečajji za delovne organizacije (tudi za vzgojno-izobraževalne ustanove) in izpiti iz prve pomoči organizirani prek Rdečega križa Slovenije. Tisti zaposleni v šoli, ki so zadolženi za dajanje prve pomoči, morajo znanje obnavljati, saj se smernice na tem področju spreminjajo. Smiselno je, da znanje o pravilnem ukrepanju in dajanju prve pomoči nadgrajujejo predvsem pedagoški delavci, saj prav oni z učenci preživijo največ časa. V predmetniku Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani (2018), kjer izobražujejo bodoče učitelje, na nobeni smeri nimajo predmeta Prva pomoč ali Zdravstvena vzgoja. To je kot eno izmed pomembnejših ugotovitev poudaril tudi Jan (2017) v raziskavi o stališčih študentov razrednega pouka o zdravstveni vzgoji. Ugotovil je, da se študenti ob zaključku študija ne čutijo sposobni ukrepati pri poškodbi otroka. Večina anketiranih študentov se je strinjala, da bi učitelji razrednega pouka morali poznati osnove zdravstvene vzgoje, imeti opravljen tečaj prve pomoči in tudi redno obnavljati znanja, povezana z varovanjem in ohranjanjem zdravja. Pridobijo pa znanje o ukrepih prve pomoči študenti Fakultete za šport (Fakulteta za šport, 2018).

2 Namen in cilji raziskave

Namen raziskave je bil proučiti, kako je izvajanje prve pomoči zagotovljeno v osnovnih šolah v Sloveniji. Zanimalo nas je, koga učitelji in ravnatelji prepoznajo kot odgovornega za zagotavljanje prve pomoči. Cilj je bil primerjati mnenja učiteljev in ravnateljev. Na osnovi opredeljenega raziskovalnega problema in raziskovalnih ciljev smo oblikovali dve raziskovalni vprašanji.

1. Ali je stopnja odgovornosti glede dajanja prve pomoči v šoli enaka za vse zaposlene?
2. Kako se razlikujejo mnenja učiteljev in ravnateljev o odgovornosti za dajanje prve pomoči na šoli?

3 Metode

V okviru triangulacijskega raziskovalnega načrta smo sočasno izvedli anketiranje učiteljev, pogovore v fokusnih skupinah z učitelji in intervjuje z ravnatelji naključno

izbranih osnovnih šol v Sloveniji. Za triangulacijski dizajn raziskovalnega pristopa smo se odločili, da bi z rezultati ene metode utemeljili in potrdili rezultate druge metode ter tako povečali celotno veljavnost rezultatov (Lobe, 2006).

3.1 Izvedba anektiranja

Zbiranje podatkov za namen raziskave je potekalo z anonimnim spletnim anketnim vprašalnikom. Strokovna podlaga za oblikovanje vprašanj sta bili deli Prva pomoč – priročnik s praktičnimi primeri (Ahčan, 2006) in Smernice za oživljanje 2015 (Gradišek idr., 2015). Anketni vprašalnik je sledil zamisli vprašalnika Dolenceve (2014), ki je obravnavala podobno tematiko. Vprašalnik, ki smo ga predhodno testirali na vzorcu petnajstih oseb, je obsegal sedemnajst vprašanj zaprtega tipa, pri enem pa je bila uporabljena petstopenjska lestvica. Prošnja za sodelovanje v raziskavi in hiperpovezava do spletne ankete sta bili po e-pošti posredovani naključno izbranim osnovnim šolam po Sloveniji. Seznam osnovnih šol smo pridobili na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije (2017). Z žrebom izbrane šole so bile iz dvanajstih statističnih regij v Sloveniji, iz vsake regije po pet šol. Zaradi premajhnega odziva po prvi poslani e-pošti je bilo dvakrat izvedeno dodatno večstopenjsko naključno vzorčenje. Predmet raziskave so bili osnovnošolski učitelji po Sloveniji ne glede na spol in starost. Anketni vprašalnik je začelo reševati 279 učiteljev. Med 192 anketiranimi učitelji, ki so v celoti izpolnili anketo in smo jih vključili v analizo, je bilo štirikrat več žensk (82 %) kot moških. Vzorec predstavlja približno 10,1 % populacije osnovnošolskih učiteljic in učiteljev v Sloveniji. Sedem odstotkov anketirancev je bilo mlajših od 30 let ali starejših od 60 let, ostale starostne skupine se po številu med seboj niso bistveno razlikovale (od 30 do 40 let 27 %, od 40 do 50 let 34 % in od 50 do 60 let 33 %). Več kot polovica vprašanih ima na področju izobraževanja med 10 in 29 let delovnih izkušenj. Slaba petina (17 %) je zaposlena manj kot deset let, nekaj več kot petina (22 %) pa jih je na tem področju dejavnih več kot 30 let.

Anketirani so s petstopenjsko Likertovo lestvico ocenjevali stopnjo strinjanja s petimi ponujenimi trditvami v zvezi z odgovornostjo posameznih profilov zaposlenih v šolah za dajanje prve pomoči. Pridobljeni kvantitativni podatki so bili obdelani s pomočjo programa Microsoft Excel 2007. Statistično značilne razlike (postavljena meja $p < 0,01$) v oceni odgovornosti za dajanje prve pomoči med posameznimi profili učiteljev in ostalih zaposlenih v šolah (več skupin) smo ovrednotili z ANOVO in ustreznim dodatnim (Tuckey) »post-hoc« testiranjem za oceno statistično značilnih razlik med dvema skupinama (Sigma Stat; Systat Software, San Jose, Kalifornija, ZDA).

3.2 Izvedba pogovorov v fokusnih skupinah

Pogovori v šestih fokusnih skupinah so potekali s 24 osnovnošolskimi učitelji. Izvedba fokusnih skupin je potekla v naslednjih fazah: načrtovanje, pridobivanje udeležencev, izpeljava pogovorov v fokusnih skupinah ter analiza in poročanje (Klemenčič in Hlebec, 2007). Osnova pogovora je bil nabor osmih delno strukturiranih vprašanj. Izbrana vprašanja so se navezovala na dolžnost dajanja prve pomoči in odgovornost za

zagotavljanje prve pomoči v osnovnih šolah. Udeležence smo pridobivali po metodi snežne kepe (Brečko, 2005). V raziskavi je bilo realiziranih pet fokusnih skupin: ena iz gorenjske regije, dve iz goriške regije ter dve iz jugovzhodne Slovenije. V fokusnih skupinah je skupno sodelovalo 24 učiteljev. Najmanjša fokusna skupina je štela tri člane in največja devet. Potek pogovorov je bil zaradi lažjega prepisa z dovoljenjem udeležencev posnet s pametnim telefonom. Udeleženci so izpolnili tudi kratek vprašalnik o demografskih podatkih. Na podlagi posnetkov pogovorov so bili narejeni transkripti, ki so bili osnova za kvalitativno analizo. Kodiranje je potekalo ročno. Pridobljene izjave so predstavljene v preglednicah z metodo kodiranja fokusnih skupin (Strauss, 1995; Bowling, 2002). Sodelujoči učitelji so označeni najprej z F (fokusna skupina) in zaporedno številko izvedene fokusne skupine. Ženske so označene z Ž in zaporedno številko, moški pa z M in zaporedno številko.

3.3 Izvedba intervjujev

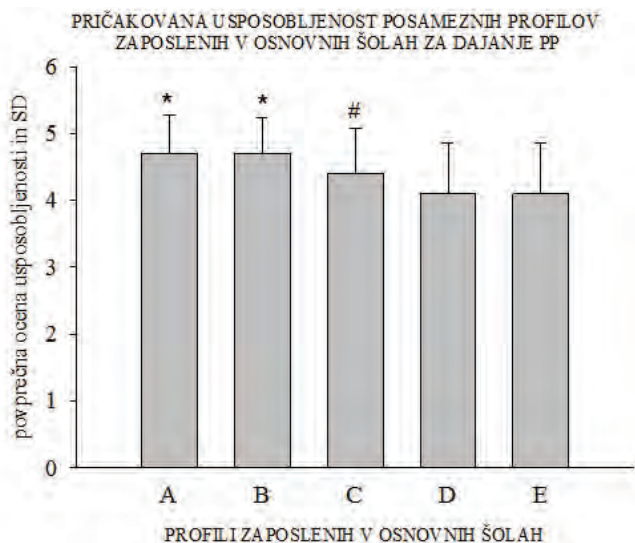
Kot tretji metodološki pristop smo uporabili delno strukturirani intervju (Kordeš in Smrdu 2015) z 10 naključno izbranimi ravnateljci. Osnova za intervju je bil vprašalnik z 12 vprašanji, med katerimi so se izbrana nanašala tudi na odgovornost za zagotavljanje prve pomoči v osnovni šoli. Izvedba intervjujev je obsegala pripravo, izpeljavo in sklep intervjuja (Vogrinc, 2008). Sodelujočim je bila zagotovljena anonimnost. Intervjuje smo opravili osebno maja in junija 2017. Zaradi težave z iskanjem intervjuvancev, ki bi bili pripravljeni sodelovati, smo ponudili tudi možnost telefonskega intervjuja. Za pogovore, ki so bili posneti s pametnim telefonom, smo izdelali transkripte, za telefonske pogovore pa zapiske. To gradivo je bilo podlaga za kvalitativno analizo (Mesec, 1998).

4 Rezultati

4.1 Rezultati kvantitativne analize anketnih vprašalnikov za učitelje

Anketirani so pričakovano usposobljenost učiteljev za dajanje prve pomoči v osnovnih šolah v Sloveniji na petstopenjski lestvici (1 do 5) ocenili s povprečno oceno 4,4. Učiteljem športa in za dajanje prve pomoči posebej usposobljenim učiteljem so v primerjavi z ostalimi zaposlenimi na šoli pripisali statistično značilno večjo stopnjo odgovornosti ($p < 0,01$) za dajanje prve pomoči (graf 1). Skupini posebej usposobljenih učiteljev in učiteljev športa se med sabo nista statistično značilno razlikovali ($p = 0,83$; $q = 1,492$). Z najmanjšo stopnjo potrebne usposobljenosti za dajanje prve pomoči so ocenili splošno skupino vseh zaposlenih na šoli in specifično skupino delavcev svetovalne službe, med katerima pa ni bilo statistično značilnih razlik ($p = 0,995$; $q = 0,544$). Povprečna stopnja pričakovane usposobljenosti vsakega zaposlenega v šoli (tudi npr. delavcev svetovalne službe) je bila glede na oceno anketirancev statistično značilno nižja ($p < 0,01$) od učiteljev biologije ($q = 8,155$), učiteljev športne vzgoje ($q = 12,831$) in posebej usposobljenih učiteljev za dajanje prve pomoči ($q = 14,306$).

Graf 1: Povprečna ocena pričakovane stopnje usposobljenosti učiteljev in ostalih zaposlenih na šoli, prikazana so povprečja in standardni odkloni (n = 192)

A – delavci posebej zaposleni za dajanje PP, B – športni pedagogi, C – učitelji biologije, D – sve-tovalni delavci, E – vsak zaposlen v šoli

* – statistično značilno ($p < 0,01$) različno od skupin C, D in E; # – statistično značilno ($p < 0,01$) različno od ostalih skupin

Vir: Lastni vir.

4.2 Rezultati kvalitativne analize pogovorov z učitelji v fokusnih skupinah

Izvedenih je bilo šest fokusnih skupin, v katerih je skupno sodelovalo 24 učiteljev. Zanimalo nas je, kakšno je mnenje osnovnošolskih učiteljev o dolžnosti dajanja prve pomoči v šoli. Večina učiteljev je menila, da so v šoli vsi dolžni dati prvo pomoč, kadar je to potrebno (tpreglednica 1). Pri zahtevnejših primerih se obrnejo na pomoč. Poiščejo nekoga, ki je bolj usposobljen od njih samih, ali pa pokličejo strokovno pomoč – reševalce. Dolžnost dajanja prve pomoči so povezovali tudi z moralnimi in etičnimi načeli, ki jim narekujejo pomoč sočloveku.

Preglednica 1: Odgovori učiteljev, ki so se udeležili fokusnih skupin, v kategoriji »Dolžnost dajanja prve pomoči« s pripadajočimi podkategorijami

<i>Kategorija: dolžnost dajanja prve pomoči</i>		
<i>Podkategorije</i>		
<i>Dolžnost vsakogar</i>	<i>Dolžnost poiskati pomoč</i>	<i>Moralna dolžnost</i>
F5/Ž1: V šoli smo vsi odgovorni.	F5/Ž9: Vsaj poiskati nekoga, ki to zna bolje.	F5/Ž2: Je naša moralna dolžnost, ker smo ljudje, ne samo učitelji. S tem se vsak vsaj enkrat v življenju sreča in takrat moraš pomagati.
F3/Ž1: Čutim se dolžna, čeprav se tudi zavedam reakcije potem, če ne bi odreagirala pravilno, so kakšne tožbe.	F5/Ž5: Pri večjih poškodbah ali pa če si v dilemi je pa prav, da se obrnemo na reševalce.	F4/Ž2: Z nekega etičnega vidika smo odgovorni, sigurno.
F4/Ž3: Vsak od nas bi naredil po svojih najboljših močeh.	F5/Ž8: Moramo poznati osnovne ukrepe in kasneje klicati strokovno pomoč.	F3/Ž6: Od nas je moralno zelo pričakovano, da bomo pomagali, ampak mogoče takrat ti ne boš zmožel.
F4/Ž4: Seveda smo dolžni en drugemu pomagati in kdo drug bo pomagal učencu, če ne učitelj.	F4/Ž1: Če bomo vsi rekli »Bom raje poklical nekoga drugega, ker on bo boljše znal«, on bi rekel pa »Dajmo raje drugega«. Vsi prelagamo odgovornost, jo je treba tudi sprejeti.	F2/M1: Jaz sem že narejen tako, da mi osebna etika narekuje, da moram pomagati.
F5/Ž7: Tudi jaz, vsi bi morali bolje poznati vsaj osnove, da znamo ukrepati.	F3/Ž5: Strah te je tudi, da kakšno napako narediš. Bolje, da se pokliče ali nekoga, ki zna, ali pa kar takoj reševalce.	
F4/Ž2: To je naša dolžnost, zagotovo.	F2/Ž2: Jaz, če ne bi znala, bi kvečjemu prosila za pomoč, ne bi pustila ne samo otroka, na splošno.	
F5/Ž6: Čutim se zelo odgovorno, delamo z otroki in bi morali več znati.	F1/Ž1: Sedaj pokličemo socialno delavko, ki je medicinska sestra, in malo prenesemo odgovornost.	
F5/Ž4: Vedno moramo nuditi prvo pomoč, to je naša dolžnost.		
F1/Ž2: Čutiš dolžnost, samo čutiš tudi odgovornost, ali boš pravi čas prav naredil.		
F5/Ž9: Vsi smo dolžni nuditi prvo pomoč po svojih najboljših močeh.		
F5/Ž8: Znanje prve pomoči je za učitelja nujno potrebno.		

F= fokusna skupina in zaporedna številka, Ž= ženska udeleženka in zaporedna številka in M= moški udeleženec in zaporedna številka

Vir: Lastni vir.

Z učitelji smo se pogovarjali, kdo je po njihovem mnenju odgovoren za zagotavljanje prve pomoči v šolah (preglednica 2). Večina učiteljev se je strinjala, da so v šoli vsi odgovorni. Poudarili so predvsem, da bi osnove moral poznati vsak. Diskuti-

rali smo, ali bi morali biti učitelji športne vzgoje boljše usposobljeni kakor npr. učitelji matematike. Kar nekaj udeležencev je menilo, da bi morali športni pedagogi bolj obvladati prvo pomoč od drugih. Pomemben člen pri odgovornosti za zagotavljanje prve pomoči je tudi ravnatelj. Udeleženci so poudarili njegovo vlogo, da mora poskrbeti za usposobljenost zaposlenih, moral pa bi biti tudi sam usposobljen.

Preglednica 2: Odgovori učiteljev, ki so se udeležili fokusnih skupin, v kategoriji »Odgovornost« s pripadajočimi podkategorijami

<i>Kategorija: odgovornost zaposlenih na šoli</i>		
<i>Podkategorije</i>		
<i>Vsi</i>	<i>Športni pedagogi</i>	<i>Ravnatelj</i>
F3/Ž5: Vsak mora biti odgovoren za prvo pomoč. Drugo je dolžen in drugo usposobljen, kot državljani smo vsi odgovorni.	F3/Ž1: Športniki se večkrat soočajo, oni morajo biti na te stvari še bolj pripravljeni kot ostali. Čeprav vsi hodimo na športne dneve in ekskurzije, kjer se lahko marsikaj zgodi.	F3/Ž5: Ne kličemo ga, ko se kaj zgodi, je pa vseeno dolžen skrbeti za ljudi.
F2/Ž2: Vsi učitelji bi morali vsaj to temeljno dati skozi, vsi smo odgovorni.	F3/Ž6: Športniki bi morali več znati, tam je več možnosti, da se kaj zgodi.	F3/Ž6: Ravnateljeva odgovornost je, da ima usposobljen kader.
F4/Ž4: Vsi učitelji smo enako odgovorni.	F3/Ž4: So malo razlike med predmeti, športniki so bolj izpostavljeni.	F3/Ž4: Je tista oseba, ki mora vse skupaj zagotavljati.
F5/Ž8: Osnove bi moral poznati vsak, je pa možnost nesreče pri nekaterih predmetih večja.	F4/M1: Ima pa učitelj športne vzgoje več možnosti, da se kaj zgodi.	F4/M1: Tudi on je odgovoren, moral bi vedeti, kaj se je zgodilo. Koliko pri tem lahko sodeluje in pomaga, pa ne vem.
F5/Ž5: Vsi bi morali biti dovolj usposobljeni. Nesreče se dogajajo pri vseh predmetih.	F5/Ž1: Problem je, ker učitelj športne vzgoje ni vedno na voljo. Manjše poškodbe že sedaj učitelji oskrbimo sami ali pa se posvetujemo z drugimi. Večje nezgode, recimo zvin ali zlom, sanira učitelj športne vzgoje, so namreč bolj vajeni ravnati s tem.	F4/Ž2: Vedno je lahko prvi pri tisti situaciji tudi ravnatelj, ampak on bo poklical učitelja in predal odgovornost. Tudi on je odgovoren in bi moral biti usposobljen, čeprav ne vem, če je. Spada med strokovne delavce šole in mora znati pomagati.
F5/Ž9: Najbolje bi bilo, da bi bili vsi enako usposobljeni, saj se lahko poškodba zgodi kjer koli in kadar koli.	F5/Ž2: Učitelji športa bi morali biti bolj usposobljeni, ker je njihovo delo bolj povezano z gibanjem in posledično z več poškodbami.	
F1/Ž3: Vsak		
F1/Ž2 in F1/Ž4: Ja, čisto vsak.		
F1/M1 in F1/M2: Ja, vsi.		
F5/Ž6: Vsi smo odgovorni in bi morali znati.		
F5/Ž3: Vsi smo odgovorni in bi morali imeti znanje, da pomagamo.		
F5/Ž2: Odgovorni smo vsi zaposleni.		

F4/M1: Vsak je odgovoren in bi moral biti ozaveščen ne glede na to, kaj uči.		
F1/Ž1: Vsi.		

F= fokusna skupina in zaporedna številka, Ž= ženska udeleženka in zaporedna številka in M= moški udeleženec in zaporedna številka

Vir: Lastni vir.

4.3 Rezultati kvalitativne analize intervjujev z ravnatelji

Kot tretji metodološki pristop smo intervjuvali 10 ravnateljev slovenskih osnovnih šol. Skoraj vsi sodelujoči so navedli (preglednica 3) kot najodgovornejšo osebo za zagotavljanje prve pomoči v šoli ravnatelja oziroma ravnateljico in posebej usposobljene učitelje. V zvezi z vlogo ravnatelja pri zagotavljanju prve pomoči so izpostavili organizacijo izobraževanj, upoštevanje zakonodaje in zagotavljanje primerne opremljenosti šole s pripomočki za prvo pomoč. Kot neposredno odgovorne za samo izvajanje ukrepov prve pomoči pa so prepoznali predvsem posebej usposobljene učitelje.

Preglednica 3: Odgovori ravnateljev v kategoriji »Odgovornost za zagotavljanje prve pomoči v osnovni šoli« s pripadajočimi podkategorijami

<i>Kategorija: odgovornost za zagotavljanje prve pomoči v osnovni šoli</i>		
<i>Podkategorije</i>		
<i>Vsi</i>	<i>Ravnatelj</i>	<i>Usposobljeni učitelji</i>
R1: Odgovoren je prav vsak sam zase.	R1: Ravnatelj najbolj, da nudim izobraževanja, upoštevam zakone in zagotavljam opremljenost.	R2: Tisti, ki so strokovno usposobljeni.
R9: Vsi učitelji, ker prvo pomoč moramo nuditi vsi.	R3: Ravnatelj, da omogoči izobraževanja.	R3: Usposobljeni učitelji pomagajo in usmerjajo ostale kolege.
	R5: Največja organizacijska odgovornost je na vodstvu šole.	R4: Učitelji, ki so strokovno usposobljeni, nudijo pomoč; tudi učiteljem, ki nimajo znanja, so v oporo.
	R6: Na šoli je za vse odgovoren ravnatelj.	R5: Učitelji, ki so usposobljeni.
	R7: Ravnatelj bolj posredno.	R7: Učiteljica biologije, ki ima opravljen tečaj.
	R8: Kot ravnatelj, imam tudi usposabljanje.	R8: Tisti, ki so za to usposobljeni.
	R9: V prvi vrsti ravnatelj, in sicer z vidika opreme in podpore.	R10: Predvsem učitelji športa in biologije, saj so usposobljeni.
	R10: Ravnatelj je odgovoren za vse na šoli.	

R= ravnatelj in zaporedna številka

Vir: Lastni vir.

Zanimalo nas je tudi, kdo je na šoli odgovoren za komplet prve pomoči. V večini primerov za naročanje materiala in veljavnost roka uporabe kompletov skrbijo poslov-

ne sekretarke (preglednica 4), za polnost in ustreznost vsebine pa usposobljeni učitelji ali učitelj/ica biologije. Ravnatelji dveh šol imajo to skrb razpršeno med vse učitelje, ki v svoji učilnici skrbijo za komplet, ki je tam nameščen.

Preglednica 4: Odgovori ravnateljev v kategoriji »Obveznost skrbi za komplete prve pomoči« s pripadajočimi podkategorijami

<i>Kategorija: obveznost skrbi za komplete prve pomoči</i>			
<i>Podkategorije</i>			
Poslovna sekretarka/ tajnica	Usposobljeni učitelji	Učiteljica biologije	Vsi
R1: Naročamo material preko šole, tajnica ima to čez.	R1: Skrbijo za komplete tisti učitelji, ki so v ekipi prve pomoči.	R7: Skrbi kolegica biologinja, ona ima vse povezano s prvo pomočjo.	R3: Skrbi vsak učitelj za komplet v svoji učilnici oziroma skupnem prostoru.
R2: Za to skrbi poslovna sekretarka, zapisuje datume in kdaj smo kaj nadomestili.	R5: Na sodelavcih v ekipi je, da obvestijo, kaj so porabili.	R8: Za komplete skrbi učiteljica biologije.	R10: Praviloma je vsak prostor opremljen in v vsakem prostoru je odgovoren učitelj.
R3: Naroča nam tajnica.			
R4: Poslovna sekretarka skrbi za komplete in ima evidenco.			
R5: Za komplete skrbi pa naša tajnica, ona nam naroča.		R9: Za ustreznost skrbi učiteljica biologije.	
R6: Imamo vse to urejeno pri tajnici, vodi vse datume, rezerve in podobno.			
R9: Naroča nam tajništvo.			

R= ravnatelj in zaporedna številka

Vir: Lastni vir.

Intervju smo zaključili z vprašanjem, kje vidijo priložnost za izboljšave zagotavljanja prve pomoči na šoli v prihodnosti. Veliko ravnateljev si želi še dodatna izobraževanja, da bi bili vključeni vsi učitelji in tudi sami (preglednica 5). Nekateri so izpostavili, da želijo imeti vsebine oziroma krožek, da bi s prvo pomočjo seznanili tudi učence.

Preglednica 5: Odgovori ravnateljev v kategoriji »Organizacija zagotavljanja prve pomoči v osnovni šoli – možnost izboljšav« s pripadajočimi podkategorijami

<i>Kategorija: organizacija zagotavljanja prve pomoči v osnovni šoli – možnosti izboljšav</i>	
<i>Podkategorije</i>	
<i>Usposabljanje učiteljev</i>	<i>Usposabljanje učencev</i>
R1: Da bi imeli morda vsi zaposleni kratek tečaj.	R1: Na šoli bi lahko imeli tudi kakšno stvar v zvezi s prvo pomočjo za otroke.
R2: Moral bi biti šolam skupni program izobraževanja, sedaj je sicer tisti za delovne organizacije, ampak vseeno nekaj specifičnega.	R5: Za otroke bi bilo dobro kaj imeti, da spoznajo vsaj osnove.
R3: Dodatne ure, da se izobrazijo na tem področju tudi ostali sodelavci.	R6: Želim si recimo, da bi imeli krožek za učence, ki bi bil reden, recimo enkrat na teden in da bi mogoče sestavili ekipo otrok, da se lahko udeležujejo tudi tekmovanj.
R7: Upam, da bomo nadaljevali z izobraževanji.	
R8: Razmišljam, da bi vse učitelje morali seznaniti vsaj z osnovnimi postopki, da bodo bolj suvereni ob naslednjih dogodkih.	
R9: Kakšno dodatno izobraževanje, da nas bo več vključenih, tudi jaz upam, da uspem.	
R10: Kar se tiče izobraževanj sem kar zadovoljen, nikoli pa jih ni preveč, tako da še kakšno dodatno.	

R= ravnatelj in zaporedna številka

Vir: Lastni vir.

5 Razprava

V raziskavi je sodelovalo več žensk kot moških, kar je pričakovano, saj je med učitelji v Sloveniji v prvih dveh triadah osnovne šole 97 % žensk, na predmetni stopnji pa 79 % (SVIZ, 2018). V raziskavi so sodelovali anketiranci različnih starostnih skupin z različno delovno dobo. Najbolj je izstopala skupina, ki dela v izobraževanju med 10 in 19 let, teh je bilo 33 %, medtem ko so v šestih fokusnih skupinah najbolj izstopali zaposleni, ki v izobraževanju delajo do 9 let. Ta dva podatka kažeta, da smo z anketnim vprašalnikom zajeli relativno izkušene učitelje, medtem ko so bili v fokusnih skupinah za razpravo bolj zainteresirani učitelji, ki so na začetku karierni poti. Primerjali smo mnenja učiteljev in ravnateljev glede odgovornosti za zagotavljanje prve pomoči na osnovnih šolah. Medtem ko so učitelji izpostavili, da je dajanje prve pomoči v šolah odgovornost vseh, so ravnatelji izpostavili svojo vlogo pri organizaciji izobraževanj, upoštevanju zakonodaje in zagotavljanju ustrezne opremljenosti šole s pripomočki za prvo pomoč.

Na podlagi odgovorov v anketi smo ugotovili, da so učitelji športa prepoznani kot tisti, ki bi morali obvladati prvo pomoč zelo dobro, saj so jim na petstopenjski ocenjevalni lestvici odgovornosti za dajanje prve pomoči pripisali najvišjo povprečno oceno (4,7). To najverjetneje izhaja iz same narave njihovega predmeta. Pri urah

športne vzgoje je za razliko od drugih predmetov večje tveganje za nastanek poškodb. Jeriček Klanšček idr. (2015) izpostavljajo ugotovitve mednarodne raziskave o poškodbah otrok leta 2014 in poudarjajo, da bi morali biti prav učitelji športne vzgoje med najbolj usposobljenimi za dajanje prve pomoči v šolah. Videmšek in sodelavci (2009) navajajo, da se je leta 2008 lažje in hujše poškodovala dobra tretjina vseh otrok in mladostnikov, od teh se jih je pri uri telesne vzgoje poškodovalo 20 % in od teh največ (62 %) med organiziranimi športnimi aktivnostmi na prostem. Gibanje in igra sta osnovni potrebi otrok. Otroci med seboj tekmujejo in raziskujejo, kar nedvomno pripomore tudi k nastanku poškodb (Simon Rok in Marjanovič Umek, 2000). Poleg učiteljev športne vzgoje bi morali biti najbolj usposobljeni za dajanje prve pomoči tudi tisti zaposleni v šoli, ki so se udeležili posebnega usposabljanja prve pomoči. Po drugi strani so najmanjšo odgovornost (povprečna ocena 4,1) pripisali vsakemu zaposlenemu v šoli in delavcem svetovalne službe. Ne glede na te razlike rezultati naše ankete kažejo, da se učitelji v splošnem zavedajo svoje odgovornosti in ocenjujejo, da mora biti znanje vseh zaposlenih v šolah na visoki ravni, saj je povprečna ocena odgovornosti zaposlenih v šoli za dajanje prve pomoči znašala 4,4.

Tudi med udeleženci fokusnih skupin je bilo zaznati strinjanje, da so na šoli vsi odgovorni za dajanje prve pomoči, da je to njihova dolžnost oz. kot je dejal F5/Ž8: »Znanje prve pomoči je za učitelja nujno potrebno.« Da se čutijo dolžni dajati prvo pomoč, so omenili še dva anketiranca iz F4 in po en anketiranec iz F3 in F1. Učitelji in vsi ostali zaposleni v šoli so prvo pomoč dolžni zagotoviti tudi glede na zakonsko odločbo (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, 2006). V smernicah za prvo pomoč za osnovne šole v Angliji poudarjajo, da so odgovorni za dajanje prve pomoči učitelji, nepedagoško osebje, učenci in tudi obiskovalci (Department for Education and Employment, 2012). V svoji študiji Hirča (2012) poudarja, da bi bilo treba usposabljanja prve pomoči vključiti v vse programe, kjer učitelji pridobivajo izobrazbo. Po podrobnejšem pregledu predmetnika, dostopnega na spletni strani Fakultete za šport Ljubljana (2018), ugotovimo, da imajo bodoči učitelji športa dva predmeta, ki obravnavata prvo pomoč. V okviru predmetov Medicina športa in Plavanje 1 z osnovami reševanja iz vode študenti pridobivajo teoretično in praktično znanje prve pomoči. Na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer se izobražujejo bodoči učitelji, pa na nobeni smeri nimajo predmeta Prva pomoč ali Zdravstvena vzgoja (2018).

Ravnatelji so v intervjujih navajali, da priložnost za izboljšave vidijo ravno v dodatnih izobraževanjih prve pomoči. Med ovirami za pogostejše obnavljanje znanja so ravnatelji navajali predvsem previsoke stroške usposabljanja in zapleteno logistiko izvajanja. Dobro znanje učiteljev je vsekakor priporočljivo, saj so pri poškodbah, ki se zgodijo v šoli, učitelji prvi, ki otrokom pomagajo in s pravilnim posredovanjem preprečijo hujše posledice ali celo smrt (Sönmez, Uskun in Pehlivan, 2014). V Nemčiji in na Nizozemskem morajo učitelji in drugi zaposleni v šoli imeti potrdila o opravljenem usposabljanju iz prve pomoči. Vendar so tisti, kot navajajo Tan in sodelavci (2010), ki imajo potrdila, v manjšini. Tudi Velika Britanija ima posebna usposabljanja prve pomoči za učitelje, potrdila o usposabljanjih veljajo tri leta, vendar se priporoča obnoveni tečaj vsako leto (NUT Health & Safety Briefing, 2016). Kot navajata Potts in

Lynch (2006) v raziskavi med učitelji o tej tematiki, je skoraj polovica anketirancev navedla, da nimajo časa za tečaj, dobri tretjini učiteljem pa se prva pomoč ni zdela pomembna. Zinckernagel in sodelavci (2016), ki so prav tako opravljali podobno raziskavo, so ugotovili, da imajo šolsko vodstvo in učitelji sicer pozitiven odnos do ideje o usposabljanju oživljanja v šolah, vendar pa njihove številne obveznosti in splošno pomanjkanje časa poraja vprašanje, ali bodo dali prednost prvi pomoči ali drugim predmetom.

Na pomembnost pravilnega ukrepanja pri dajanju prve pomoči je opozoril Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), ko je med našim raziskovanjem februarja 2018 izdal Priporočila za ukrepanje v osnovnih šolah ob nujnih stanjih in nenadno nastalih bolezenskih znakih (v nadaljevanju: Priporočila). Priporočila za osnovne šole so nastala na osnovi Priporočil za ukrepanje v vrtcih ob nujnih stanjih in nenadno nastalih bolezenskih znakih (2011), zato ne preseneča, da so si podobna. S ciljem zagotoviti, da ima vsak učenec enake možnosti oskrbe v nujnem primeru, imajo podobna priporočila tudi v Združenih državah Amerike (Bobo, Hallenbeck in Robinson, 2003). Avtorji poudarjajo, da je za njihovo implementacijo šolsko osebje treba sistematično in redno usposablјati. Izpostavljajo, da ima izobraževanje učiteljev velik pomen in morajo imeti šole izdelane ustrezne postopke, kar zajema seznanjenost vseh zaposlenih s tem, kateri učitelji so za to usposobljeni, kontaktne številke, ustrezno opremo in prostore itn. Tudi v Veliki Britaniji je leta 2016 Nacionalno združenje učiteljev izdalo priporočila za učinkovito prvo pomoč v osnovni šoli (NUT Health & Safety Briefing, 2016). Prav tako prihajajo iz Velike Britanije tudi smernice za prvo pomoč za osnovne šole, ki jih je izdal Oddelek za izobraževanje in zaposlitev, in zajemajo primere obstoječih dobrih praks za pripravo politike zagotavljanja prve pomoči (Department for Education and Employment, 2012).

V nekaterih državah pomemben delež zagotavljanja prve pomoči v šolah nosijo šolske medicinske sestre (angl. »School nurses«). V teh sredinah poudarjajo, da so šolske medicinske sestre ključnega pomena za izboljšanje zdravja in dobrega počutja otrok in mladine. Njihova naloga je promocija zdravja, svetovanje, izobraževanja, podpora družini in varovanje zdravja (Hoekstra idr., 2016). Šolska medicinska sestra med drugim sodeluje z zdravniki na primarni ravni, z javnozdravstvenimi ustanovami in socialnimi centri ter tako zagotovi učinkovito in kakovostno oskrbo za otroke, mladino in družine (Committee on School Health, 2001). V ameriških smernicah za nujne primere v šoli (Committee on School Health, 2001) poudarjajo, da je pomembno, da je tudi ostalo šolsko osebje usposobljeno za prvo pomoč, četudi imajo šolske ustanove medicinske sestre in zdravnike. V Sloveniji se diplomirane medicinske sestre iz zdravstvenih domov sicer lahko vključujejo v šolo z izvajanjem programa vzgoje za zdravje, ki ga je pripravil NIJZ, vendar gre za zelo omejeno število ur. V okviru dodatnih izbirnih vsebin ponujajo zdravstveni domovi po Sloveniji šolam tudi usposabljanje iz prve pomoči. Izvajanje programa je odvisno od odločitve ravnateljev, saj njegova izvedba za osnovne šole ni obvezna. Širši obseg skrbi za zdravje šolskih otrok se zagotavlja v okviru primarnega zdravstvenega varstva v zdravstvenem domu (Torkar, Grmek Košnik in Skela Savič, 2013).

Omejitev raziskave predstavlja neenakomeren odziv sodelujočih na anketni vprašalnik po regijah, kar omejuje posploševanje ugotovitev na celotno populacijo slovenskih učiteljev. Zelo raznoliko število udeležencev v fokusnih skupinah, pri čemer izstopa fokusna skupina z le tremi udeleženci, predstavlja omejitev te kvalitativne metode za zbiranje, analizo in interpretacijo podatkov. Intervjuji z ravnatelji, ki bi morali biti opravljeni v živo, so zaradi prilagajanja možnostim intervjuvancem, ki so bili pripravljani sodelovati v raziskavi, potekali telefonsko, kar pa ni omogočalo snemanja pogovorov, pač pa zgolj osebne zapiske intervjuvarja.

6 Sklep

Šola predstavlja za otroke poleg doma drugo najpomembnejše okolje v njihovem življenju. Tam preživijo velik del časa, so aktivni in razigrani, kar lahko pripelje tudi do poškodb. Če se v šoli ali njeni okolici otroku zgodi nesreča ali nenadno zbolí, so ravno učitelji tisti, ki so praviloma prvi ob njem in od katerih se pričakuje, da bodo nudili prvo pomoč.

V šoli so učitelji odgovorni za otroke, kar zajema tudi dajanje prve pomoči ob poškodbi ali nenadnem obolenju. Poleg zakonske obveze dajanja prve pomoči gre tudi za moralni čut pomagati najranljivejši skupini. Čeprav se svoje odgovornosti zavedajo vsi, se jo vseeno preлага predvsem na športne pedagoge, pri katerih obstaja zaradi narave predmeta, ki ga poučujejo, večja verjetnost poškodb. Izpostavljeni so tudi posebej usposobljeni učitelji, ki imajo opravljen 70-urni tečaj usposabljanja pri Rdečem križu Slovenije. Zavedati se je treba, da usposobljen sodelavec ni vedno na voljo in se lahko kateri koli zaposleni v šoli znajde prvi ob poškodovanem otroku, ki potrebuje prvo pomoč.

Smernice za ukrepanje v nujnih primerih v osnovnih šolah bo treba v prihodnje v šolah čim prej tudi uveljaviti. Ker v Sloveniji nimamo sistema, v katerem bi medicinske sestre, zaposlene v šolah, nosile velik del zagotavljanja prve pomoči, je to odgovornost vseh zaposlenih v šoli. V prihodnje bi veljalo podrobneje raziskati tudi stališča učiteljev športa v zvezi z zagotavljanjem prve pomoči v slovenskih osnovnih šolah.

Damjan Slabe, PhD, Amela Lozić, Uroš Kovačič, PhD

Providing First Aid in Primary Schools in Slovenia

Primary schools are an environment where the risk of children's accidents is higher. Children are lively, less cautious and have incompletely developed co-ordination, so an accident can occur quickly (Gartner, 2016). In this case, the injured (or suddenly ill) student must be helped by those in his or her vicinity. In addition to the teacher, other school personnel may also be present in school in the event of an

accident: school management, counsellors, technical personnel (janitor, cleaners and cooks). Other students may also be present, so it is best for them to learn the basic first aid measures as soon as possible (Svetina, 2016).

The provision of first aid in educational institutions in Slovenia is not fully regulated in a single legal act. The Basic School Act (2006) does not explicitly point out the provision of first aid, but we do find provisions relating to the provision of first aid in schools and kindergartens within various legal acts (Decree on the Organization Equipment and Training of Protection and Aid Forces, 2007; Rules on the organisation, materials and first-aid kit at a workplace, 2006). The students of the University of Ljubljana, Faculty of Education do not acquire this knowledge in the framework of their studies (Pedagoška fakulteta Ljubljana, 2018). However, the students of the Faculty of Sport (Fakulteta za šport, 2018) as future physical education teachers do acquire the knowledge of first aid measures.

The purpose of the research was to investigate how the performance of first aid was ensured in randomly selected primary schools in Slovenia. We were interested in whom teachers and principals recognize as being responsible for providing first aid. The aim was to answer the following research questions:

- Is the level of responsibility for performing first aid at school the same for all employees?
- What is the opinion of teachers and principals about the responsibility for performing first aid at school?

In the framework of the triangulation research plan, we combined the quantitative method and the methods of qualitative research. Data collection in the framework of the descriptive research method was carried out with an anonymous online questionnaire. With a closed-ended question with a five-level Likert scale, we acquired – from the randomly selected teachers – the assessment of the level of responsibility of individual profiles of school employees for performing first aid. Statistically significant differences in the assessment of the responsibility for performing first aid among individual profiles of teachers and other school employees were evaluated with ANOVA and the appropriate (Tuckey) post-hoc test (Sigma Stat, Systat Software, San Jose, California, USA). The interviews in six focus groups were conducted with 24 primary school teachers. The implementation of focus groups was carried out in the following phases: planning, acquiring participants, conducting interviews in the focus groups, and analysis and reporting (Klemenčič and Hlebec, 2007). On the basis of the recordings of the interviews, transcripts were created, which were the basis for the qualitative analysis. Encoding was performed manually. As a third methodological approach, we used a semi-structured interview (Kordeš and Smrdu 2015) with 10 randomly selected principals. The basis of the interview was a questionnaire with 12 questions, among which the selected questions also related to the responsibility for providing first aid in primary school.

The questionnaire was filled in in its entirety by 192 respondents, four times as many women as men. More than half of the respondents have between 10 and 29 years of work experience in the field of education. A little less than a fifth of the respondents

are employed for less than ten years and just over a fifth are active in this field for more than 30 years. With a five-level scale, the teachers identified the extent to which, in their opinion, individual employees in schools should be trained for performing first aid. The respondents feel that physical education teachers should be the most trained for performing first aid, as well as those teachers who are specifically trained for performing first aid by attending additional courses. In these two groups, the average level of expected competence statistically significantly differed ($p < 0.05$) from the expected level of competence of other employees. The general group of all employees at the school and the group of counsellors were evaluated as the ones requiring the lowest degree of competence for performing first aid, but there were no statistically significant differences between these two groups.

The majority of the participating teachers in the focus groups believed that everyone at school was obliged to perform first aid. They especially emphasized that the basics should be known by everyone. Several participants believed that physical education teachers should master first aid better than other employees at school. This stems from the very nature of their subject, as there is a greater risk of injuries in physical education. The participants also highlighted the responsibility of principals to provide first aid at school. They should ensure properly trained personnel and should be trained in first aid themselves as well.

Almost all participating principals pointed out that, in terms of the responsibility for providing first aid at school, the responsibility of the principal is primarily the organization of the trainings, abiding by legislation and ensuring that the school is adequately equipped with first aid kits. For the direct implementation of first aid measures in the event of an accident, the principals pointed out those teachers who passed the first aid course or training and are thus additionally trained for performing it.

The surveyed teachers recognize physical education teachers as the ones who should have a very good knowledge of first aid, as they were assigned the highest average rating (4.7) on a five-level assessment scale regarding the responsibility for performing first aid. Unlike other subjects, physical education lessons include a greater risk of injuries. The fact that physical education teachers should be among the most qualified to perform first aid in schools is also shown by the findings of an international research on children's injuries in 2014 (Jeriček Klanšček et al., 2015). Videmšek et al. (2009) state that in 2008, a little more than a third of all children and adolescents suffered minor and more serious injuries, 20 % of whom were injured during the physical education lessons.

The surveyed teachers believed that, in addition to physical education teachers, those school employees who attended a special first aid training should be better trained to perform first aid as well. However, teachers are generally aware of their own responsibility as well and assess that the knowledge of first aid among all school employees must be at a high level. Focus group participants also agreed with this, stating that everyone at school was responsible for performing first aid or that this was their duty, and one of the participants said: "Knowledge of first aid is absolutely necessary for the teacher." Teachers and all other employees at the school are obliged

to provide first aid also according to the legal provision (Health Care and Health Insurance Act, 2006). In the English guidelines on first aid for primary schools, it is also stressed that teachers, non-teaching personnel, students as well as visitors are all responsible for performing first aid (Department for Education and Employment, 2012). In order to ensure equal possibilities of care for each student in an emergency, similar recommendations are also found in America (Bobo et al., 2003). The authors emphasize that school personnel must be systematically and regularly trained if we are to enforce these recommendations. Guidelines on first aid for primary schools, issued by the Department of Education and Employment, also come from Great Britain and cover examples of existing good practices for the preparation of the first aid provision policy (Department for Education and Employment, 2012). In 2018, the Slovenian National Institute of Public Health issued Recommendations for action in primary schools in case of emergency situations and suddenly emerging disease signs.

In some countries, a significant proportion of first aid provision in schools is carried out by school nurses. Their job is to promote health, counselling, education, support to families and health protection (Hoekstra et al., 2016). School nurses also cooperate with doctors at the primary level, with public health institutions and social centres, thus ensuring effective and quality care for children, youth and families (Committee on School Health, 2001).

In schools, teachers are responsible for children and this responsibility also includes performing first aid in case of injury or sudden illness. In addition to the legal obligation to perform first aid, it is also a moral responsibility of teachers and other school employees to help an injured or suddenly ill child. Although all teachers involved in our research are aware of their responsibility, they still assign the greatest responsibility for providing first aid in primary school to physical education teachers, whose lessons, due to the nature of the subject they teach, have a greater likelihood of injury. They also pointed out specially trained teachers who completed a 70-hour course for a first aid provider. The guidelines for emergency response in primary schools issued by the National Institute of Public Health in 2018 need to be implemented in schools as soon as possible. Since, in Slovenia, we do not have a system in which school nurses would carry a predominant part of providing first aid, this is the responsibility of all employees in the school.

LITERATURA

1. Ahčan, U. (2006). Prva pomoč – priročnik s praktičnimi primeri. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije.
2. Bobo, N., Hallenbeck, P. and Robinson, J. (2003). Recommended Minimal Emergency Equipment and Resources for Schools: National Consensus Group Report. The Journal of School Nursing, 19, št. 3, str. 150–156.
3. Bowling, A. (2002). Research methods in health: investing health and health services. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
4. Brečko, B. N. (2005). Istospolno usmerjeni: metoda raziskovanja skritih populacij. Družboslovne razprave XXI, 49, št. 50, str. 107–118.

5. Committee on School Health (2001). Guidelines for Emergency Medical Care in School. *Pediatrics*, 107, št. 2, str. 435–436.
6. Department for Education and Employment (2012). Guidance on first aid for schools. Pridobljeno dne 11. 2. 2019 s svetovnega spleta: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306370/guidance_on_first_aid_for_schools.pdf.
7. Dolenc, E. (2014). Odnos voznikov motornih vozil do prve pomoči (Magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta.
8. Fakulteta za šport (2018). Predmetnik. Pridobljeno dne 11. 2. 2019 s svetovnega spleta: <https://www.fsp.uni-lj.si/studij/uni-1-stopnja/sportna-vzgoja/predmetnik/>.
9. Gartner, G. (2016). Nezgode in zagotavljanje prve pomoči v osnovnih šolah. Pridobljeno dne 9. 6. 2018 s svetovnega spleta: https://www.delovna-razmerja.si/33/nezgode-in-zagotavljanje-prve-pomoci-v-osnovnih-solah-uniqueidmRRWSbk196Hzu9ZXhHk6LtM9jiArAmEZ9nKtm3Q_BHtDjM9MNbOewg/.
10. Gradišek, P., Grošelj Grenc, M. and Strdin Košir, A. (2015). Smernice za oživljanje 2015 Evropskega reanimacijskega sveta – slovenska izdaja. Ljubljana: Slovensko združenje za urgentno medicino.
11. Hırça, N. (2012). Does teachers' knowledge meet first aid Needs of Turkish schools? Review of Turkish Literature. *Journal of European Education*, 2, str. 16–23.
12. Hoekstra, B. A., Young, V. L., Eley, C., Hawking, M. and McNulty, C. (2016). School Nurses' perspectives on the role of the school nurse in health education and health promotion in England: a qualitative study. *BMC Nurs*, 15, št. 73, str. 2–9.
13. Jan, S. (2017). Stališča študentov razrednega pouka do zdravstvene vzgoje (Magistrsko delo). Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor.
14. Jeriček Klanšček, H., Koprivnikar, H., Drev, A., Pucelj, V., Zupanič, T. and Britovšek, K. (2015). Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2014. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
15. Klemenčič, S. and Hlebec, V. (2007). Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
16. Kordeš, U. and Smrdu, M. (2015). Osnove kvalitativnega raziskovanja. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
17. Lobe, B. (2006). Združevanje kvalitativnih in kvantitativnih metod – stara praksa v novi preobleki? *Družboslovne razprave*, 22, št. 53, str. 55–73.
18. Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
19. Seznam OŠ v Sloveniji (2017). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno dne 20. 1. 2017 s svetovnega spleta: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/seznam_os_v_sloveniji/.
20. NUT Health & Safety Briefing (2016): First aid in Schools. Pridobljeno dne 11. 5. 2017 s svetovnega spleta: <https://www.teachers.org.uk/help-and-advice/health-and-safety/f/first-aid>.
21. Pedagoška fakulteta Ljubljana (2018). Predmetnik. Pridobljeno dne 22. 6. 2018 s svetovnega spleta: <https://www.pef.uni-lj.si/149.html>.
22. Potts, J. and Lynch, B. (2006). The American Heart Association CPR Anytime Program: the potential impact of highly accessible training in cardiopulmonary resuscitation. *Journal of Cardiopulmonary Rehabilitation and Prevention*, 26, str. 346–354.
23. Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu (2006). Uradni list Republike Slovenije št. 136.
24. Simon Rok, M. (ur.) (2011). Priporočila za ukrepanje v vrtcu ob nujnih stanjih in nenadno nastalih bolezenskih znakih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije.
25. Simon Rok, M. idr. (2018). Priporočila za ukrepanje v osnovni šoli ob nujnih stanjih in nenadno nastalih bolezenskih znakih. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.

26. Simon Rok, M. in Marjanovič Umek, L. (2000). Preprečimo poškodbe pri otrocih od starosti 6 mesecev do 2 let. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
27. Sönmez, Y., Uskun, E. and Pehlivan, A. (2014). Knowledge levels of pre – school teachers related with basic first – aid practices, Isparta sample. *Türk Ped Arş*, 49, str. 238–246.
28. Tan, E., Hekkert, K. D., Van Vugt, A. B. and Biert, J. (2010). First aid and basic life support: A questionnaire Survey of Medical schools in the Netherlands. *Teaching and Learning in Medicine*, 22, št. 2, str. 112–115.
29. Torkar, T., Grmek Košnik, I. and Skela Savič, B. (2013). Vključevanje poklicnega profila šolska medicinska sestra v slovenske šole: vidik učiteljev in zdravstvenih delavcev. *Obzornik zdravstvene nege*, 47, št. 3. str. 224–235.
30. Zinckernagel, L., Malta Hansen, C., Rod, M. H., Folke, F., Torp - Pedersen, C. and Tjørnhøj - Thomsen, T. (2016). A qualitative study to identify barriers to deployment and student training in the use of automated external defibrillators in schools. *BMC Emergency Medicine*, 17, št. 3.
31. Strauss, A. L. (1995). *Qualitative analysis for social scientists*. San Francisco: Cambridge University Press.
32. Svetina, S. (2016). Prva pomoč za najmlajše. Priročnik za mentorje prve pomoči v 2. in 3. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije, Območno združenje Ljubljana.
33. SVIZ (2018). V izobraževanju prevladujejo ženske. Pridobljeno dne 15. 6. 2018 s svetovnega spleta: <https://www.sviz.si/v-izobrazevanju-prevladujejo-zenske/>.
34. Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč (2007). Uradni list Republike Slovenije št. 92/07, št. 54/09, št. 23/11, št. 27/16.
35. Videmšek, M., Stihec, J., Karpuljk, D. and Meško, M. (2009). Poškodbe otrok pri gibalnih/športnih dejavnostih v vrtcu. *Sodobna pedagogika*, št. 3, str. 12–139.
36. Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
37. Zakon o osnovni šoli (2006). Uradni list Republike Slovenije, št. 81.
38. Zakon o Rdečem križu Slovenije (1993). Uradni list Republike Slovenije, št. 7.
39. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2006). Uradni list Republike Slovenije, št. 72.

Dr. Damjan Slabe, docent na Fakulteti za zdravstvene vede Univerze v Ljubljani, Oddelek za sanitarno inženirstvo, Katedra za javno zdravje.

E-naslov: damjan.slabe@zf.uni-lj.si

Amela Lozić, magistrica zdravstvene nege v Ortopedski bolnišnici Valdoltra.

E-naslov: ami.lozic@gmail.com

Dr. Uroš Kovačič, dr. med., spec. interne medicine, docent na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani.

E-naslov: uros.kovacic@mf.uni-lj.si